

М. Є. Шкурат

ORCID 0000-0003-3263-2507

В. О. Постоловський

ORCID 0009-0001-9905-4097

## ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ

*У статті здійснено комплексне дослідження теоретичного базису повоєнного відновлення держави в умовах триваючої збройної агресії. Актуальність роботи зумовлена необхідністю подолання системних руйнувань та пошуку ефективних моделей сталого розвитку, що потребує чітко визначеного теоретико-методологічного підґрунтя. Проведено ретроспективний аналіз вітчизняного наукового дискурсу, який виявив еволюцію поглядів на природу відновлення: від вузького розуміння як фізичної відбудови промисловості до сучасної багатоаспектної парадигми, що інтегрує економічні, соціальні, політичні та демографічні вектори.*

*Здійснено термінологічне розмежування дефініцій «повоєнна відбудова» та «повоєнне відновлення»; обґрунтовано, що відновлення є значно ширшим феноменом, спрямованим не лише на реституцію матеріальних активів, а й на регенерацію соціальних інституцій, суспільних норм та ціннісних орієнтирів. У роботі деталізовано етапність відновлювальних процесів – від мінімізації збитків у період воєнних дій до стратегічного зростання на засадах «Індустрії 4.0» та європейської інтеграції.*

*Особливу увагу приділено необхідності доповнення індустріальних стратегій непромисловими елементами: реалізацією людського капіталу (зокрема через репатріацію населення), модернізацією агропромислового комплексу, забезпеченням макроекономічної стабільності та інституційною трансформацією політичної системи. Сформульовано висновок, що сутність повоєнного відновлення полягає у синергії організаційних, правових та фінансових інструментів, які забезпечують перехід від стратегії виживання до стратегії випереджального розвитку та формування безпечового середовища для життєдіяльності громадян.*

**Ключові слова:** післявоєнне відновлення країн, повоєнне відновлення, План Маршалла, міжнародна економічна співпраця, економічний розвиток, модернізація, трансформація, інвестиції, сталий розвиток

DOI 10.34079/2518-1394-2026-16-31-78-87

**Постановка проблеми.** Триваючі військові дії на території України детермінують необхідність розробки теоретичного базису повоєнного відновлення держави для подолання системних руйнувань, спричинених збройним конфліктом та пошуком ефективних моделей сталого розвитку. Сучасні виклики потребують не лише оперативного реагування на фізичні руйнування, а й формування стратегічного бачення довгострокового поступу, що неможливо без наявності чітко верифікованого теоретико-методологічного підґрунтя. У той час як практичні аспекти відбудови активно обговорюються на міжнародних майданчиках, науковий дискурс виявляє суттєвий дефіцит уніфікованих дефініцій та концептуальних моделей, які б враховували складну синергію матеріальних і нематеріальних чинників відновлення державного організму.

Ретроспективний аналіз вітчизняного наукового дискурсу свідчить про значну еволюцію поглядів на природу цього явища: від вузького розуміння відновлення як фізичної відбудови промислових та інфраструктурних об'єктів у середині ХХ століття до формування

сучасної парадигми комплексного багатоаспектного феномену. Сьогодні цей процес інтегрує економічні, соціальні, політичні та демографічні вектори, що потребує глибокого теоретичного переосмислення та уточнення понятійно-категоріального апарату.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Це питання активно досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними вченими, зокрема, українські дослідники Н. Степаненко, О. Курілець досліджують теоретико-правовий аспект повоєнного відновлення держави (Степаненко та Курілець, 2023). Дослідники Національного інституту стратегічних досліджень ще з перших місяців повномасштабного вторгнення працюють на питанням стратегії повоєнного відновлення та розвитку України (Національний інститут стратегічних досліджень, 2022). Ґрунтовно досліджують світовий досвід повоєнного відновлення українські науковці О. Бородіна, В. Ляшенко (Бородіна та Ляшенко, 2022) та А. Дука, Г. Старченка (Дука та Старченко, 2022). Регіональний та місцевий аспекти повоєнного розвитку досліджено у роботах В. Ємця (Ємець, 2022) та О. Бородіної (Бородіна, 2022), А. Янчука (Янчук, 2024).

Водночас у вітчизняному теоретичному полі спостерігається відсутність уніфікованого тлумачення дефініції «повоєнне відновлення держави» та її належної нормативно-правової фіксації. Це детермінує наявність наукових прогалин і перешкоджає виробленню консенсусного підходу до інтерпретації сутнісних характеристик та змістовного наповнення цього терміну.

**Метою** дослідження є визначення теоретичного базису повоєнного відновлення економіки країни.

**Виклад основного матеріалу.** При здійсненні ретроспективного аналізу вітчизняного наукового дискурсу вбачається за доцільне констатувати, що первино визначення категорії «відновлення держави» обмежувалося виключно фізичною відбудовою зруйнованих або знищених промислових потужностей, інфраструктурних об'єктів соціального призначення та аграрного сектору економіки. Еволюція даного поняття супроводжувалася його змістовною деталізацією: так, на зламі 1940–1950-х років панівним став кількісний критерій, за яким відновлення ототожнювалося з поновленням довоєнних показників обсягів валової продукції у вартісному вираженні. Надалі, упродовж 1970–1980-х років, сформувалася парадигма сприйняття процесу відновлення як комплексного багатоаспектного феномену, що інтегрує в собі економічні, соціальні, політичні та демографічні вектори розвитку.

Водночас необхідно зауважити, що у вітчизняному теоретичному полі й досі відсутнє уніфіковане тлумачення поняття «повоєнне відновлення держави», що детермінує наявність суттєвої наукової прогалини. Критичним аспектом постає також відсутність нормативної фіксації вказаної категорії на законодавчому рівні. Як наслідок, у середовищі науковців-теоретиків наразі не вироблено консенсусного підходу щодо інтерпретації сутнісних характеристик та змістовного наповнення зазначеної дефініції.

Доцільно розпочати наукове дослідження зазначеної проблематики з етимологічного аналізу категорії «повоєнне відновлення держави». Дефініція «повоєнне відновлення держави» у буквальному розумінні означає комплексний процес реновації державного організму та його повернення до вихідного (довоєнного) статусу функціонування після припинення мілітарного протистояння.

У сучасному науковому економічному та політологічному дискурсі домінуючим є використання термінологічної одиниці «повоєнне відновлення держави». Водночас спостерігається дефіцит фундаментального загальнотеоретичного обґрунтування зазначеної категорії, оскільки більшість дослідників обмежуються описовими характеристиками загального спрямування. Зокрема, В. Фесенко визначає повоєнне відновлення держави як тривалий та багатоаспектний процес (Фесенко, 2023). З іншого

боку, Н. Покровська акцентує увагу на пролонгованості часових меж, необхідних для системної реалізації означеного явища (Покровська, 2022).

Резюмуючи вищевикладене та спираючись на результати здійсненого аналізу, можна констатувати, що категорії «повоєнне відновлення» та «повоєнна відбудова» є взаємопов'язаними, проте не ідентичними термінологічними одиницями. У межах даного дослідження повоєнне відновлення інтерпретується як значно ширший феномен, вектор якого спрямований не лише на відновлення зруйнованих війною об'єктів, а й на забезпечення стратегічного поступу держави в цілому. На відміну від відбудови, повоєнне відновлення забезпечує відновлення не тільки матеріальних активів, а й нематеріальних складових, зокрема соціальних інституцій, суспільних норм та ціннісних орієнтирів. Відповідно, процес відновлення характеризується вищою мірою часової тривалості та системної складності порівняно з повоєнною відбудовою.

З урахуванням зазначеного, повоєнне відновлення держави доцільно розглядати як сукупність заходів, детермінованих необхідністю реінтеграції суверенітету, територіальної цілісності, економічного потенціалу, а також політичної та соціальної систем, що зазнали деструктивного впливу внаслідок збройного конфлікту. Отже, це всеохоплюючий процес постконфліктного періоду, метою якого є стабілізація та подальший розвиток державного організму, що передбачає багаторівневу етапність і потребує стратегічного планування у короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективах.

На основі проведеного аналізу пропонується розуміти термін «повоєнне відновлення держави» як комплекс організаційних, правових, фінансових та інших інструментів, спрямованих на інтенсифікацію відбудовчих процесів і формування оптимальних умов для життєдіяльності населення та функціонування суб'єктів господарювання на відповідних територіях з метою нівелювання багатоаспектних наслідків війни (зокрема гуманітарного, соціального та економічного характеру).

На переконання Т. Бевз, відновлення державного суверенітету в постконфліктний період виступає фундаментальною передумовою та першочерговим етапом на шляху до утвердження національної свободи й незалежності (Бевз, 2018). Поділяємо наукову позицію І. Кресіної, яка кваліфікує територіальну цілісність як основоположний конституційний принцип організації та функціонування будь-якої сучасної політичної системи (Кресіна, 2017). Водночас варто акцентувати, що повоєнне відновлення суверенітету та територіальної цілісності не обмежується лише формальним статусом кордонів, а відновлює повномасштабне функціонування державної влади в межах міжнародно визнаних меж, що охоплює як центральний рівень управління, так і рівень місцевого самоврядування.

Вагомим складником процесу повоєнного відновлення держави є стабілізація та подальша інтенсифікація її економічного потенціалу. Реалізація цього завдання є детермінованою необхідністю забезпечення стратегічного економічного зростання та системного підвищення життєвого рівня населення в цілому. Означений процес передбачає впровадження заходів щодо відновлення індустріального сектору, об'єктів критичної інфраструктури, аграрного господарства, транспортних мереж, систем зв'язку, а також відновлення житлового фонду та ін.

У сучасному науковому дискурсі відновлення економіки в найбільш узагальненому вигляді трактується як системний комплекс заходів у різних галузях господарювання, спрямований на поновлення відповідного рівня конкурентоспроможності держави, налагодження виробничих циклів, стимулювання внутрішнього й зовнішнього попиту, а також підвищення добробуту громадян на засадах інноваційно-технологічної модернізації (Іванов, 2019).

Ретроспективний аналіз світової історії демонструє численні прецеденти успішного економічного відновлення держав у постконфліктний період. Досвід ФРН, Італії, Японії, Республіки Корея та Ізраїлю ілюструє застосування варіативних стратегій розвитку, які, попри розбіжності в інструментарії, призвели до конвергентного позитивного результату. Кожна із зазначених країн, зіткнувшись із масштабною руйнацією національних багатств, зуміла не лише забезпечити відновлення довоєнних показників, а й здійснити радикальний економічний прорив. Репрезентативним кейсом у сфері економічної дипломатії виступає «план Маршалла», реалізований у межах Програми відновлення Європи. Дана геополітична ініціатива США, спрямована на подолання наслідків Другої світової війни, посідала ключове місце у зовнішньополітичній стратегії Вашингтона того періоду та стала знаковим етапом у розвитку американського дипломатичного курсу. Концептуальні засади «плану Маршалла» знайшли подальшу імплементацію в інших програмах міжнародної допомоги, що дозволяє кваліфікувати його як найбільш успішну зовнішньополітичну ініціативу в історії Сполучених Штатів (Римар та Корнієнко, 2017).

Наступним пріоритетним вектором державної політики у постконфліктний період є інституціональна трансформація політичної системи. Означений процес охоплює комплекс заходів, зокрема проведення прозорих електоральних циклів, формування легітимних органів державної влади та утвердження принципу верховенства права. Реконструкція політичної архітектури постає фундаментальним завданням, від успішної реалізації якого залежить сталість подальшого суспільного розвитку. Принципово важливим є дотримання транспарентності даного процесу, що потребує консолідації широкої громадської підтримки та активного залучення відповідних механізмів міжнародного сприяння.

Невід'ємною складовою державної стратегії відновлення виступає поновлення роботи соціальної сфери, що є необхідною умовою гарантування конституційних прав і свобод громадян. Цей напрям детермінує відновлення систем освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення. Ефективність відновлення соціальної інфраструктури залежить від застосування комплексного інклюзивного підходу, що враховує диференційовані потреби всіх верств населення. Це дозволить забезпечити належний соціальний захист індивіда незалежно від його статусу чи територіального розташування.

Паралельно з вищезазначеним, держава зобов'язана забезпечити непохитність правопорядку та законності, а також сприяти реінтеграції суспільної довіри до владних інституцій. Дане завдання є надзвичайно актуальним і передбачає реалізацію заходів щодо розслідування порушень міжнародного гуманітарного права, оптимізації функціонування правоохоронної системи та впровадження ефективних превентивних механізмів боротьби зі злочинністю. Усі першочергові зусилля державного апарату мають бути спрямовані, насамперед, на формування безпечового середовища, сприятливого для гармонійної життєдіяльності та всебічного розвитку громадян.

Українські дослідники О. Бородіна, В. Ляшенко (Бородіна та Ляшенко, 2022) зазначають, що відновлення економіки післявоєнної України має бути поетапним. Беззаперечним вважають й те, що регіональний та секторальний розвиток мають будуватися на основі синергетичного ефекту в умовах вкрай обмежених ресурсів та масштабних збитків в залежності від масштабів руйнування та наявності коштів. Автори пропонують власне бачення процесу повоєнного розвитку економіки України з огляду на сутність та терміни такого відтворення (табл. 1.).

Представлена таблиця систематизує стратегічну бачення етапності повоєнного відновлення національної економіки. Теоретичний конструкт відновлення включає етап підготовки, що реалізується безпосередньо під час ведення бойових дій і спрямований на

мінімізацію негативних економічних наслідків через механізми релокації бізнесу та верифікації завданих збитків для формування доказової бази майбутньої відбудови.

Таблиця 1

**Етапи повоєнного відновлення економіки України**

| Назва етапу                              | Сутність етапу                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>До закінчення військових дій</i>      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| Підготовка для масштабних повоєнних змін | Мінімізація усіх збитків від війни.<br>Релокація бізнесу.<br>Документування збитків.<br>Систематизація збитків за категоріями (реєстр) і створення на цій базі плану для відбудови                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <i>По закінченню військових дій</i>      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| 1.Відновлення критичної інфраструктури   | Відновлення електромереж, доріг, залізничного сполучення, газопостачання, водогонів, Інтернету.<br>Відбудова лікарень та шкіл, тимчасового житла в першу чергу для тих, хто його втратив.<br>Етап характеризується залученням великого обсягу міжнародної гуманітарної допомоги                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| 2.Відновлення економіки цілому           | Принципи Індустрії 4.0 як базис для оновлення промисловості.<br>Створення робочих місць і постійних джерел генерування доходів.<br>Новітні підходи урбаністики і архітектури для розбудови зруйнованих міст.<br>Продовження реформ з узгодження законодавства з європейським (запровадження європейської системи сертифікації, антиолігархічних законів, реформування правоохоронного сектору, ефективна антикорупційна політика, забезпечення прозорості публічних закупівель, запровадження заходів націоналізації-модернізації-приватизації промислових об'єктів) |
| 3.Стабільне економічне зростання         | Програми підтримки і розвитку підприємництва шляхом стимулюючої регуляторної та податкової політики.<br>Зважена фінансова політика, посилення енергетичного сектору.<br>Впровадження концепції ніаршорингу для перетворення України на мега-індустріальний парк для Європи.<br>Ефективний регіональний енергоменеджмент                                                                                                                                                                                                                                              |

*Джерело: Бородіна та Ляшенко, 2022*

Представлена таблиця систематизує стратегічну бачення етапності повоєнного відновлення національної економіки. Теоретичний конструкт відновлення включає етап підготовки, що реалізується безпосередньо під час ведення бойових дій і спрямований на мінімізацію негативних економічних наслідків через механізми релокації бізнесу та верифікації завданих збитків для формування доказової бази майбутньої відбудови.

Наступний етап, що настає після завершення активної фази конфлікту – це період оперативного відновлення критичної інфраструктури, де пріоритетність надається відновленню систем життєзабезпечення, логістичних мереж та соціально значущих об'єктів за активного залучення міжнародного гуманітарного ресурсу. Системне відновлення економіки в цілому передбачає глибинну інституційну трансформацію на засадах концепції «Індустрія 4.0».

Фінальна стадія відновлювального процесу орієнтована на забезпечення стійкого макроекономічного зростання через інструменти стимулюючої фінансової політики, зміцнення енергетичного суверенітету та імплементацію стратегії ніаршорингу, що має

на меті трансформацію України у високотехнологічний індустріальний хаб європейського значення.

Запропонована модель демонструє перехід від стратегії виживання та оперативного реагування на кризи до стратегії випереджального розвитку. Ефективність реалізації зазначених етапів детермінована синергією між швидким відновленням матеріальних активів та глибинними структурними реформами, що дозволяє не просто повернути економіку до довоєнного стану, а здійснити її повну модернізацію та інтеграцію у глобальні виробничі ланцюги.

Однак, на нашу думку, вищезазначена стратегія відновлення економіки включає виключно промислову складову, не беручи до уваги інші аспекти функціонування країни, такі як відновлення суверенітету, територіальної цілісності, економічного потенціалу, а також політичної та соціальної систем. Тому доцільно додати непромислові елементи стратегії повоєнного відновлення, оскільки комплексна стратегія повоєнного відновлення держави потребує імплементації низки взаємопов'язаних елементів, що охоплюють соціально-демографічні, економічні, галузеві та фінансово-управлінські аспекти розвитку.

Одним з першочергових елементів повоєнного відновлення економіки України на нашу думку має стати відновлення та реалізація людського капіталу, що детермінує необхідність створення безпечових і соціально-економічних умов для репатріації населення та забезпечення його просторової мобільності. Означений процес детермінує адаптацію ринку праці до структурних трансформацій, модернізацію інститутів соціального захисту, а також системну реабілітацію молоді. Важливою умовою сталого розвитку в цьому контексті є повноцінне науково-дослідне супроводження відновлювальних процесів, удосконалення системи професійної підготовки та активне залучення організацій громадянського суспільства до реалізації реформ.

Паралельно з цим, як вже було зазначено, стратегія має орієнтуватися на відбудову та модернізацію сучасного підприємництва. Це передбачає впровадження дієвих механізмів компенсації за втрачені активи, оптимізацію територіального розміщення бізнес-одиниць та стимулювання ділової активності на постраждалих територіях. Пріоритетними напрямками в цій сфері є цифрова трансформація виробничих процесів, розбудова спеціалізованої інфраструктури підтримки бізнесу, системна дерегуляція та розширення суб'єктності громад у сприянні підприємницьким ініціативам.

Оскільки Україна має сільськогосподарську експортну орієнтацію, то підтримка цього напрямку також має критичне значення. Формування агросектору майбутнього базується на комплексній реабілітації аграрних угідь, децентралізації управління сільським господарством та зміцненні продовольчої безпеки на локальному, національному та глобальному рівнях. Стратегічне репозиціонування АПК має супроводжуватися відродженням сільських територій та адаптацією виробничих циклів до сучасних кліматичних викликів.

У межах модернізації транспортної інфраструктури основний акцент зміщується з фізичного відновлення мереж на забезпечення їхньої функціональної гнучкості та інтеграцію у світову логістичну систему. Важливим орієнтиром при цьому постає дотримання екологічних стандартів та відновлення повноцінної транспортної зв'язаності всіх регіонів держави в контексті стратегії сталого розвитку.

Заключним, проте критично важливим фундаментом стратегії є забезпечення макроекономічної стабільності та формування фінансових механізмів відновлення. Означений напрям потребує нівелювання негативних наслідків монетизації бюджетного дефіциту, оздоровлення банківського сектору та розширення фінансової інклюзії. Побудова нової бюджетної політики на засадах суспільної консолідації має корелювати з трансформацією податкової та митної систем, що дозволить створити сприятливе

середовище для функціонування кредитних механізмів і залучення інвестиційних ресурсів у процеси відновлення.

**Висновки.** У ході дослідження було сформульовано висновок, що теоретичний базис повоєнного відновлення держави ґрунтується на розумінні цього процесу як всеохоплюючої системи заходів, що виходять за межі виключно матеріальної реституції. Встановлено необхідність доповнення традиційних індустріальних стратегій відновлення непромисловими елементами, серед яких пріоритетне місце посідає реалізація людського потенціалу, забезпечення макроекономічної стабільності, а також системна реструктуризація аграрного та транспортного секторів на засадах інноваційно-технологічної модернізації та в контексті забезпечення сталого розвитку.

Ефективність повоєнного поступу детермінована поетапною реалізацією стратегічних завдань: від мінімізації збитків і релокації бізнесу на стадії військового протистояння до оперативного відновлення критичної інфраструктури та переходу до стабільного економічного зростання в постконфліктний період. Запропонована модель переходу від стратегії виживання до стратегії випереджального розвитку базується на принципах Індустрії 4.0 та європейській інтеграції, що дозволяє забезпечити конкурентоспроможність національної економіки в глобальному просторі. Таким чином, сутність повоєнного відновлення полягає у синергії організаційних, правових та фінансових інструментів, спрямованих на повну регенерацію всіх сфер державного буття та формування безпекового середовища для гармонійної життєдіяльності громадян.

#### Бібліографічний список

- Бевз, Т.В., 2018. *Суверенітет як невід'ємна ознака держав у документах і практиці українського державотворення*. [онлайн] Доступно: <[https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/bevz\\_suverenitet.pdf](https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/bevz_suverenitet.pdf)> [Дата звернення 11 Травень 2026].
- Бородіна, О., 2022. Базові тренди повоєнної трансформації економіки України: бюджетна децентралізація, індустрія 4.0, регіональний енергоменеджмент. *Journal of Innovations and Sustainability*, 6(1). DOI: <https://doi.org/10.51599/is.2022.06.01.04>.
- Бородіна, О.А. та Ляшенко, В.І., 2022. Повоєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації для України. *Вісник економічної науки України*, 1(42), с. 121-134. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).121-134](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).121-134).
- Дука, А.П. та Старченко, Г.В., 2022. Світовий досвід повоєнного відновлення економіки: уроки для України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, (6). DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-03-06>.
- Ємець, В.В., 2022. Економічний розвиток у повоєнний період в Україні: регіональний та місцевий аспекти. *Економіка та держава*, 5, с. 68–72. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.5.68>.
- Іванов, С.В., 2019. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України*, 1(686), с. 75-89.
- Кресіна, І.О., 2017. Відновлення територіальної цілісності України: зовнішні та внутрішні аспекти. *Регіональна політика : історія, політико-правові засади, архітектура, урбаністика : зб. наук. праць*, 3(1), с. 166–171. Доступно: <<https://repository.knuba.edu.ua/handle/987654321/6753>> [Дата звернення 11 Травень 2026]
- Національний інститут стратегічних досліджень, 2022. *Концепція стратегії повоєнного відновлення та розвитку України*. [онлайн] Доступно: <<https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-05/stratvidnovlennya-koncept-v2.pdf>> [Дата звернення 11 Травень 2026].
- Покровська, Н.М., 2022. Концептуальні засади післявоєнного відновлення України. [онлайн] *Вісник Східноукраїнського національного університету імені*

- Володимира Даля. Доступно:  
<<https://journals.snu.edu.ua/index.php/VisnikSNU/article/view/570>> [Дата звернення 11 Травень 2026].
- Римар, З.І. та Корнієнко, В.О., 2017. «План Маршалла»: роль і значення для Європи. [онлайн] Доступно:  
<<http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29849/Римар.pdf>> [Дата звернення 11 Травень 2026].
- Степаненко, Н.В. та Курілець, О.О., 2023. Сутність, поняття і зміст повоєнного відновлення держави: теоретико-правовий аспект. *Legal Bulletin*, 4(10), с. 34-41. DOI: <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2023-10-34-41>.
- Фесенко, В.В., 2023. Зовнішні чинники впливу на українську політику (про минуле та майбутнє української політики). [онлайн] Доступно:  
<<https://blogs.pravda.com.ua/authors/fesenko/64f46c95c2238/>> [Дата звернення 11 Травень 2026].
- Янчук, А.О., 2024. Економічна стратегія повоєнного відновлення як основа забезпечення національних інтересів. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*, 35(74), № 5, с. 80–89.

### References

- Bevz, T.V., 2018. *Suverenitet yak nevid'iemna oznaka derzhav u dokumentakh i praktytsi ukrainskoho derzhavotvorennia* [Sovereignty as an inherent feature of states in the documents and practice of Ukrainian state-building]. [online] Available at: <[https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/bevz\\_suverenitet.pdf](https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/bevz_suverenitet.pdf)> [Accessed 11 May 2026]. (in Ukrainian)
- Borodina, O., 2022. Bazovi trendy povoiennoi transformatsii ekonomiky Ukrainy: biudzhetna detsentralizatsiia, industriia 4.0, rehionalnyi enerhomenedzhment [Basic trends of the post-war transformation of Ukraine's economy: fiscal decentralization, industry 4.0, regional energy management]. *Journal of Innovations and Sustainability*, 6(1). DOI: <https://doi.org/10.51599/is.2022.06.01.04>. (in Ukrainian)
- Borodina, O.A. and Liashenko, V.I., 2022. Povoienne vidnovlennia ekonomiky: svitovy dosvid ta sproba yoho adaptatsii dlia Ukrainy [Post-war economic recovery: world experience and an attempt to adapt it for Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1(42), pp. 121-134. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).121-134](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).121-134). (in Ukrainian)
- Duka, A.P. and Starchenko, H.V., 2022. Svitovy dosvid povoiennoho vidnovlennia ekonomiky: uroky dlia Ukrainy [World experience of post-war economic recovery: lessons for Ukraine]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: ekonomika ta upravlinnia*, (6). DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-03-06>. (in Ukrainian)
- Fesenko, V.V., 2023. Zovnishni chynnyky vplyvu na ukrainsku polityku (pro mynule ta maibutnie ukrainskoi polityky) [External factors of influence on Ukrainian politics (about the past and future of Ukrainian politics)]. [online] Available at: <<https://blogs.pravda.com.ua/authors/fesenko/64f46c95c2238/>> [Accessed 11 May 2026]. (in Ukrainian)
- Ivanov, S.V., 2019. Ekonomichne vidnovlennia i rozvytok krain pislia zbroinykh konfliktiv ta voien: nevtracheni mozhlyvosti dlia Ukrainy [Economic recovery and development of countries after armed conflicts and wars: unspent opportunities for Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, 1(686), pp. 75-89. (in Ukrainian)
- Kresina, I.O., 2017. Vidnovlennia terytorialnoi tsilisnosti Ukrainy: zovnishni ta vnutrishni aspekty [Restoration of the territorial integrity of Ukraine: external and internal aspects]. *Rehionalna polityka : istoriia, polityko-pravovi zasady, arkhitektura, urbanistyka : zb. nauk. prats*, 3(1), p. 166–171. Available at:



- <<https://repository.knuba.edu.ua/handle/987654321/6753>> [Accessed 11 May 2026] (in Ukrainian)
- Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen, 2022. *Kontseptsiiia stratehii povoiennoho vidnovlennia ta rozvytku Ukrainy* [The concept of the strategy for post-war recovery and development of Ukraine]. [online] Available at: <<https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-05/stratvidnovlennya-koncept-v2.pdf>> [Accessed 11 May 2026]. (in Ukrainian)
- Pokrovska, N.M., 2022. Kontseptualni zasady pisliavoiennoho vidnovlennia Ukrainy [Conceptual principles of post-war recovery of Ukraine]. *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia*. [online] Available at: <<https://journals.snu.edu.ua/index.php/VisnikSNU/article/view/570>> [Accessed 11 May 2026]. (in Ukrainian)
- Rymar, Z.I. and Korniienko, V.O., 2017. "Plan Marshalla": rol i znachennia dlia Yevropy ["Marshall Plan": role and significance for Europe]. [online] Available at: <<http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29849/Римар.pdf>> [Accessed 11 May 2026]. (in Ukrainian)
- Stepanenko, N.V. and Kurilets, O.O., 2023. Sutnist, poniattia i zmist povoiennoho vidnovlennia derzhavy: teoretyko-pravovyi aspekt [Essence, concept and content of post-war restoration of the state: theoretical and legal aspect]. *Legal Bulletin*, 4(10), pp. 34-41. DOI: <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2023-10-34-41>. (in Ukrainian)
- Yanchuk, A.O., 2024. Ekonomichna stratehiia povoiennoho vidnovlennia yak osnova zabezpechennia natsionalnykh interesiv [Economic strategy of post-war recovery as a basis for ensuring national interests]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriia: Yurydychni nauky*, 35(74), No. 5, pp. 80-89. (in Ukrainian)
- Yemets, V.V., 2022. Ekonomichniy rozvytok u povoiennyi period v Ukraini: rehionalnyi ta mistsevyi aspekty [Economic development in the post-war period in Ukraine: regional and local aspects]. *Ekonomika ta derzhava*, 5, pp. 68-72. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.5.68>. (in Ukrainian)

**Shkurat M.  
Postolovskyi V.**

## **THEORETICAL BASIS OF THE POST-WAR RESTORATION OF THE COUNTRY**

*The article carries out a profound theoretical and methodological study of the conceptual foundations of the post-war restoration of the state in the context of contemporary security and economic challenges. The relevance of this scientific inquiry is determined by the unprecedented scale of the destructive impact of military aggression on the national ecosystem of Ukraine. The current military conflict in Ukraine makes it necessary to create a clear plan to fix the damage and find a way for the country to grow steadily in the future. This situation necessitates not only the prompt recovery of physical infrastructure but also the formation of a holistic strategy for long-term progress. The author states that while practical steps for rebuilding are often discussed at international meetings, there is still a lack of clear definitions and models in science that combine both material and social factors of recovery.*

*The study is based on a retrospective analysis of the evolution of scientific views on the nature of recovery processes. It is proved that the perception of this phenomenon has transformed from a narrow technical approach of the mid-twentieth century (oriented towards the physical restitution of industrial objects) to a modern multidimensional paradigm. The latter interprets post-war restoration as a complex socio-economic and political-legal phenomenon*

*encompassing demographic, institutional, and mental dimensions. The article provides a clear terminological distinction between the concepts of "post-war reconstruction" and "post-war restoration." It is substantiated that while "reconstruction" primarily focuses on the quantitative renewal of lost material assets, "restoration" acts as a qualitative vector of development aimed at modernizing social institutions and establishing new social norms and value orientations.*

*Particular attention is paid to the analysis of the stages of the restoration process. The author proposes a model of transition from a "survival strategy" (which involves business relocation and damage verification during the active phase of the conflict) to a "proactive development strategy" This modern strategy uses the principles of Industry 4.0, digital technology, and the deep integration of the national economy into global value chains. The work proves that traditional industrial strategies must be supplemented by "non-industrial" elements. These include: the realization of human capital through creating conditions for repatriation and professional rehabilitation of youth; stabilization of macroeconomic indicators; systemic restructuring of the agricultural sector on the basis of environmental safety; and decentralization of management.*

*The scientific novelty of the research lies in the formulation of the author's definition of the term "post-war restoration of the state" as a complex system of organizational, legal, and financial instruments that ensure the reintegration of sovereignty, territorial integrity, and economic potential within the common European security space. The author emphasizes the critical importance of restoring state power not only as a formal status but as an effective mechanism for protecting human rights and ensuring social harmony in the post-conflict period.*

*The conclusions emphasize that the effectiveness of post-war progress depends on the state's ability to ensure synergy between the rapid reconstruction of critical infrastructure and deep structural reforms. The proposed theoretical basis can serve as a foundation for the development of normative legal acts and strategic programs of state planning aimed at forming in Ukraine as an innovative and technological hub of European significance.*

**Keywords:** *post-war reconstruction of countries, post-war reconstruction, Marshall Plan, international economic cooperation, economic development, modernization, transformation, investments, sustainable development*

Стаття надійшла до редакції: 15.04.2026.

Прийнято до публікації: 23.04.2026 р.